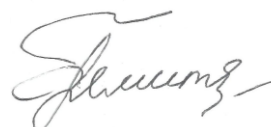

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВА УСТАНОВА
«АКАДЕМІЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ»**

ДМИТРЕНКО Тетяна Леонідівна

УДК 336.717.6

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ВЕКСЕЛЬНОГО ОБІГУ

08.00.08 - гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державній навчально-науковій установі «Академія фінансового управління», м. Київ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
Любіч Олександр Олексійович,
ДННУ «Академія фінансового управління»,
віце-президент ДННУ «Академія фінансового
управління»

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, старший науковий
співробітник
Зимовець Владислав Вікторович
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України», завідувач
відділу фінансів реального сектора;

кандидат економічних наук, старший науковий
співробітник

Терещенко Ганна Миколаївна
ДНУ "Інститут освітньої аналітики", вчений
секретар.

Захист відбудеться «30» вересня 2019 р. о 16-00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.853.01 Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» за адресою: 01014, м. Київ, бульвар Дружби народів, 38, к. 917.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» за адресою: 01014, м. Київ, бульвар Дружби народів, 38.

Автореферат розісланий «27» серпня 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

Р. Л. Балакін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інтенсивне зростання глобалізаційних та інноваційних процесів діяльності фінансового ринку зумовлює збільшення кількості та різноманітності фінансових трансакцій, що спричиняє появу нових викликів і загроз, пов'язаних з легалізацією незаконних фінансових активів.

До основних завдань національної системи протидії відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, належить налагодження ефективного механізму оцінки і управління потенційними ризиками, що виникають унаслідок функціонування тіньового капіталу. Таким чином, протидія використанню певних фінансових інструментів, які впливають на легітимність фінансових операцій, з метою відмивання грошей у фінансових установах, стає актуальним завданням національної фінансової безпеки.

Наявність фінансового моніторингу трансакцій як сталого і безперервного економічного процесу є важливою умовою для фінансових установ передусім щодо підтримки довіри до фінансового ринку з боку інвесторів, бездоганної ділової репутації перед вкладниками та клієнтами. Проблеми протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, досліджувались такими закордонними вченими, як В. К. Гілмор, П. Реутер, Дж. М. Сміт, М. Леві, О. Ч. Роу, Л. Наполеоні, Дж. Робінсон, Ф. Робінсон, Р. Смолл, П. Бернасконі, К. Освальд, К. Мюллер, А. Цюнд, А. К. Бекряшев, Й. П. Белозеров, Б. Болотський та ін.

Теоретичні й практичні питання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів незаконного походження на національному фінансовому ринку останніми роками вивчали такі науковці, як А. Римарук, Ю. Лисенков, В. Коваленко, В. Білоус, О. Барановський, Т. Єфименко, С. Дмитров, З. Герасимчук, Н. Вавдіюк, С. Гасанов, В. Козюк, В. Корнєєв, В. Кудряшов, В. Берізко, А. Гаврилишин, Х. Возняковська, Л. Воронова, О. Орлюк, Н. Химичева, С. Симов'ян, Л. Савченко, І. Кузнецова, Б. Сюркало та інші.

Проблеми вексельного обігу в Україні та розвитку вексельного ринку, досліджували такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як: А. Демківський, С. Мошенський, П. Цитович, О. Барановський, М. Бурмака, П. Бородін, С. Гуткевич, Ю. Лисенков, В. Малюк, М. Мозговий, Т. Руденко, С. Румянцев, Н. Фещенко, О. Фельдман, В. Шелудько, А. Клименко, С. Барац, І. Фішер, Г. Шершеневич, О. Фельдман, В. Клувер, М. Сміт та ін.

Не применшуючи ролі й значущості наукових праць названих учених, слід наголосити на відсутності комплексних досліджень, присвячених проблемам запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних протиправним шляхом, оцінці ризиковості фінансового інструментарію, що використовується в легалізаційних операціях.

Дослідженням причин та наслідків використання векселів у схемах відмивання злочинних активів займаються дуже мало, хоча оцінка ризику фінансових продуктів є інструментом Національної оцінки ризиків легалізації злочинних доходів і рекомендованим напрямом розвитку відповідних

процедур з боку міжнародних організацій, що опікуються зазначеною сферою регулювання і розвитку світової економіки.

Таким чином, вивчення організаційно-правових засад управління ризиками використання векселів у злочинних схемах відмивання коштів, запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних протиправним шляхом, у фінансовому секторі економіки, та розроблення пропозицій щодо їх удосконалення мають актуальний характер з наукової та практичної точки зору.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано в рамках науково-дослідних тем ДННУ «Академія фінансового управління»: «Фінансовий сектор України в системі забезпечення інноваційного економічного зростання» (номер державної реєстрації 0112U003360); «Розвиток фінансового сектору України в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0115U000939). У межах цих тем автором окреслено шляхи удосконалення вексельного обігу в Україні. Визначено напрями імплементації світового досвіду, передусім міжнародних законодавчих норм регулювання обігу векселів з метою запобігання їх використанню в тіншових операціях.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних засад фінансового моніторингу операцій з векселями та розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення вексельного обігу.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність розв'язання таких завдань наукового і прикладного характеру:

- дослідити теоретичні підходи до фінансового моніторингу обігу векселів;

- визначити шляхи імплементації міжнародних стандартів фінансового моніторингу в реформування діяльності національного фінансового ринку, застосовуючи найкращі міжнародні практики, ідентифікувати методи та інструменти імплементації;

- обґрунтувати специфіку впровадження ризик-орієнтованого підходу в діяльність Національної системи протидії відмивання коштів та фінансування тероризму (далі – ПВК/ФТ) щодо обігу векселів;

- проаналізувати законодавчо-нормативне забезпечення фінансового моніторингу вексельних операцій в Україні;

- поглибити науково-методичні підходи до оцінки легальності застосування та ліквідності векселів щодо ризику використання їх у фінансових операціях з легалізації злочинних доходів, трактування сутності та значення фінансового моніторингу;

- обґрунтувати специфіку визначення фіктивних векселів та векселів, що використовуються фіктивними підприємствами;

- розкрити механізм типологічних досліджень легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом з проведенням вексельних операцій;

- розкрити механізм оцінки векселів щодо використання їх у легалізаційних трансакціях, застосовуючи науково-методичні підходи до

визначення ризику на підставі експертних оцінок та непрямих показників фінансової діяльності учасників вексельного обігу;

- уточнити місце та роль фінансового моніторингу у системі ПВК/ФТ суб'єктів фінансового моніторингу й розробити пропозиції щодо взаємодії органів влади в забезпеченні ефективності фінансового моніторингу вексельного обігу;

- обґрунтувати доцільність переходу до електронної форми векселів у аспекті імплементації Рекомендацій FATF, інтеграції фінансового ринку України у світовий фінансовий ринок та підвищення довіри з боку іноземних і вітчизняних інвесторів, вкладників та клієнтів.

Об'єктом дослідження є фінансовий моніторинг обігу векселів.

Предметом дослідження є фінансові відносини, що виникають між суб'єктами фінансового моніторингу та учасниками вексельного ринку у процесі його здійснення.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: діалектичний метод пізнання, що забезпечує аналіз фінансових явищ та процесів у їх розвитку, взаємозв'язку та взаємозалежності; метод експертних оцінок; такі методи оцінки ризику як кваліфікація і квантифікація, Баєсові мережі; метод аналізу і синтезу; економіко-статистичні методи. Дослідження сутності фінансового моніторингу вексельного обігу, його форм та методів здійснено з використанням методів зіставлення, групування, типологізації, графічного аналізу. Методи системного узагальнення використані при дослідженні механізму оцінки й управління ризиком. Методи економіко-математичного моделювання застосовані при обробці даних для аналізу та оцінювання учасників вексельного обігу. Методи експертних оцінок і прогнозів використано для обґрунтування доцільності застосування оцінки значущості критеріїв ризику використання векселів у злочинних схемах і застосування окремих критеріїв ризику відповідно до Керівництва UNODC «Ризик відмивання коштів через фінансові та комерційні інструменти», розробленого для ефективного впровадження 40 Рекомендацій FATF, для оцінки платоспроможності учасників вексельного обігу по кожному векселю та фінансового контролю суб'єктів фінансового моніторингу. Метод логічного узагальнення застосовано для формування висновків.

Інформаційною базою дослідження є: Закони України, постанови Кабінету Міністрів України, розпорядження і статистичні дані Державної служби фінансового моніторингу, Державної фіскальної служби України, Міністерства фінансів України, Національного банку України; керівництва, пояснювальні записки та матеріали Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (FATF), Обраного Комітету експертів Ради Європи з оцінки заходів боротьби з відмиванням грошей (MONEYVAL), Євразійської групи по боротьбі з відмиванням грошей (EAG), угод Базельського комітету з банківського нагляду (Basel I-IV), Управління ООН по наркотикам і

злочинності (UNODC), Закону про податкові вимоги до іноземних рахунків (FATCA); фінансові звіти суб'єктів підприємницької діяльності – учасників вексельного обігу; наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, дослідницькі та аналітичні матеріали, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів

уперше:

- розроблено методичні та практичні підходи до визначення ризику використання векселів у злочинних схемах за методом експертних оцінок, а саме встановлення важливості критеріїв, що визначають величину ризику, та вирахування за цими критеріями інтегрального показника ризику використання векселів у легалізаційних операціях та ліквідності самих векселів за непрямыми показниками фінансової звітності учасників вексельного обігу відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності. Впровадження оцінки векселів відповідно до ризик-орієнтованого підходу у сфері ПВК/ФТ сприятиме оптимізації ресурсів залежно від ступеня ризику використання векселів у злочинних операціях, управління цим ризиком і зменшення зусиль щодо здійснення фінансового моніторингу легальних прозорих операцій з векселями.

удосконалено:

- методологічні підходи до оцінки ризиків у сфері ПВК/ФТ шляхом розширення критеріїв визначення високоризикових фінансових інструментів, які використовуються в легалізації коштів, та вдосконалення і розширення переліку існуючих ризикових операцій, визначення простих та переказних векселів з бланковим індосаментом як цінного папера на пред'явника і платіжного документа, що входить до класу документарних фінансових інструментів на пред'явника, як і готівка;

- науково-практичні підходи до використання векселів як обігових коштів у періоди фінансово-економічних криз та дефіциту обігових коштів. Завдяки багатофункціональності векселя його використання допомогло у вирішенні ряду проблем у діяльності суб'єктів господарювання в період кризи неплатежів, а саме в забезпеченні розрахунків між суб'єктами господарювання у періоди тотального дефіциту обігових коштів, що пожвавило фінансові потоки і сприяло розвитку економіки. Використання векселя в бездокументарній формі прискорить процес зменшення тіньової складової економіки України, сприятиме побудові прозорої інфраструктури вексельного обігу, розвитку міжнародних розрахунків, впровадженню вимог та рекомендацій європейського та міжнародного законодавства;

- розроблено практичні рекомендації для зниження ризиків використання обігу векселів як документарних фінансових інструментів у схемах легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, щодо розроблення та впровадження використання Єдиної державної (національної) інформаційної системи обігу векселів для об'єднання даних щодо всіх операцій з векселями з боку учасників вексельного обігу, державних наглядових і правоохоронних

органів, а також для розбудови інфраструктури обігу векселів у електронній формі.

дістали подальшого розвитку:

- визначення економічної сутності фінансового моніторингу вексельного обігу, що полягає в забезпеченні систематичного здійснення оцінки ризиків використання векселів у легалізаційних операціях та операціях маніпулювання цінними паперами уповноваженими державними органами й особами-учасниками вексельного обігу і особами, які обслуговують операції з векселями, а також застосування широкої сукупності методів фінансового контролю за вексельним обігом з метою виявлення операцій щодо легалізації (відмивання) доходів, ухилення від сплати податків, фінансування тероризму, тощо;

- науково-практичні підходи до класифікації (типології) протизаконних схем з урахуванням рейтингу прозорості обігу та ліквідності фінансових інструментів і цінних паперів, які використовуються в сучасній діяльності фінансового ринку України із застосуванням типологічних досліджень зарубіжних країн та поєднання їх в єдиний міжнародний каталог типологічних досліджень у сфері ПВК/ФТ, удосконалення законодавчої бази обігу векселів та нормативних актів державних наглядових органів щодо реєстрації емісії, обліку та зберігання векселів, визначення сумнівних операцій з використанням векселів та впровадження ризик-орієнтованого підходу в процедурах фінансового моніторингу.

Практичне значення одержаних результатів.

Наукові результати дисертаційної роботи знайшли своє практичне застосування, що підтверджується відповідними довідками про впровадження, а саме:

- Державною службою фінансового моніторингу використані в розробленні пропозицій щодо зменшення ризиків та загроз відповідно до Звіту про проведення Національної оцінки ризиків, підготовленої з урахуванням міжнародних стандартів і відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» і постанови Кабінету Міністрів України та Національного банку України від 16.09.2015 № 717, а також Методики її проведення (довідка б/н від 11 квітня 2016р.);

- Громадською радою при Міністерстві фінансів України використані у власній практичній діяльності, а саме досліджені в дисертаційній роботі питання щодо підвищення транспарентності вексельного ринку використані в наданих Громадською радою Пропозиціях до Плану заходів уряду України до 2020 року та Стратегії реформування вексельного ринку України до Міністерства фінансів України. Отримані в дисертаційній роботі результати рекомендовані до використання у практичній діяльності визначеного кола структурних підрозділів Міністерства фінансів України та Державної служби

фінансового моніторингу України (довідка № 87/1 від 31 березня 2016р.);

- Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку України використані в аналітичній та законотворчій роботі, а саме в розробленні стратегії розвитку вексельного ринку відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року та принципів реформ, що відображені у вказаному документі, а також при визначенні шляхів трансформації документарної форми векселів у електронну форму, створенні вексельного депозитарію та розбудови інфраструктури обігу векселів (довідка №07/3044 від 31 січня 2018р.).

Окремі теоретико-методологічні обґрунтування щодо впровадження ризик-орієнтованого підходу до підвищення фінансової безпеки в системі антикризового регулювання розвитку негрошового фінансування економіки використані в аналітичних дослідженнях фахівцями Українського товариства фінансових аналітиків (довідка від 28.11.2017), у частині типологічних досліджень та методики проведення оцінки ризику вексельних операцій, розбудови інфраструктури обігу векселів та впровадження біржової торгівлі векселями, а також щодо запровадження прозорого обігу векселів шляхом створення Єдиної державної інформаційної системи обігу векселів – у діяльності ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа» (довідка б/н від 15 червня 2017 р.) та діяльності адвокатів Асоціації адвокатів України (довідка №496/2017 від 06.11.2017).

Також наукові результати дисертаційної роботи були використані та впроваджувалися в рекомендаціях щодо розробки механізмів знерухомлення векселів як способу абсолютної мінімізації ризиків та здійснення комплексного адміністрування вексельного обігу, організації депозитарного обліку векселів та створення системи захисту фінансової стабільності проектів міжнародної асоціації «InterRegionNovation» (Франція) (сертифікат б/н від 01.04.2019).

Результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі ДВНЗ «Київський національний торгово-економічний університет» при викладанні дисциплін «Фінансове право», «Господарське право» (довідка 12-82/30-03 від 27.05.2015р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою роботою. Наукові результати, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і викладені в опублікованих працях.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: VII Міжнародна науково – практична конференція «Реформування економіки України: стан і перспективи» (29–30 листопада 2012р, м. Київ, МІБО КНЕУ), III Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні проблеми фінансового моніторингу» (4–5 квітня 2013 р., м. Ірпінь, Національний університет ДПС України), Міжнародна науково-практична конференція «Модернізація національної економіки: зміни в умовах кризи» (15–16 травня 2015 р., м. Херсон, ХДУ), Міжнародна науково-

практична конференція «Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти» (15–16 травня 2015 р., м. Одеса, ОДУ), V Всеукраїнська науково-практична конференція «Фінансова система України: стан, проблеми, перспективи» (10–11 червня 2015 р., м. Херсон, ХДАУ), II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Проблеми і перспективи соціально-економічного розвитку України в умовах європейської інтеграції» Інституту міжнародної економіки та фінансів імені Святої Великої Княгині Ольги МАУП (26 травня 2016 р., м. Київ, МАУП), Науково-практична конференція науковців МАУП «Соціальна практика та теоретико-методологічні засади модернізації України» (30 листопада 2016 р., м. Київ, МАУП), Міжнародна науково-практична конференція «Економіка, фінанси і управління в XXI столітті: аналіз тенденцій та перспективи розвитку» (21 березня 2017 р., м. Київ, КНУТД, АФУ), Всеукраїнська науково-практична конференція «Українське суспільство: контури інновацій», 30 березня 2017 р., м. Київ, МАУП), Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та студентів «Трансформація фінансових відносин в умовах економічної глобалізації» (20 квітня 2017 р., м. Харків, ХІФ КНТЕУ), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні проблеми фінансового моніторингу» (23 листопада 2018 р., м. Харків, ХНЕУ).

Публікації. Основні положення та результати дисертації опубліковано в 20 працях, серед яких: розділ у колективній монографії «Актуальні проблеми розвитку системи управління державними фінансами: євроінтеграційний контекст», 10 статей у періодичних фахових наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, та іноземних виданнях, 9 публікацій апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій, що належить автору, – 13,8 друк. арк.

Структура роботи обумовлена метою та завданнями дослідження, його об'єктом та предметом, складається із вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (232 найменувань) і додатків (1,42 друк. арк.). Робота містить 20 таблиць, 7 рисунків, 10 формул. Обсяг основного тексту дисертації складає 8,88 друк. арк., повний обсяг – 12,54 друк. арк.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено об'єкт, предмет, мету, конкретизовано завдання дослідження, розкрито основні наукові положення, що виносяться на захист і містять наукову новизну, висвітлено практичне значення одержаних результатів, наведено інформацію про апробацію та публікацію основних результатів дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні основи фінансового моніторингу обігу векселів**» визначено теоретико-економічну сутність здійснення фінансового моніторингу операцій з векселями; здійснено класифікацію векселів за рівнем ризику легалізації активів; проаналізовано міжнародний досвід проведення

фінансового моніторингу.

На основі проведеного у першому розділі дослідження проаналізовані різні підходи до визначення сутності фінансового моніторингу з боку правової та економічної наук, виокремлено інституційний підхід до визначення сутності фінансового моніторингу та самого терміну «фінансовий моніторинг», який не відповідає міжнародній практиці. Зарубіжними науковцями та представниками міжнародних організацій у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ) вживається відповідний до сфери діяльності термін «anti-money laundering / counter financial terrorism». Відсутність єдиного термінологічного словника ускладнює взаємодію на міжнародному рівні, про що було зауважено міжнародними експертами в останньому раунді проведених взаємних оцінок щодо імплементації Рекомендацій FATF та ефективності діяльності Національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Виходячи з вітчизняної практики, сформульовано узагальнене поняття фінансового моніторингу як системи фінансового контролю, яка спрямована на протидію й запобігання легалізації грошей та іншого майна, отриманих злочинним шляхом як в окремих суб'єктах господарювання, так і в масштабі всієї країни. Специфічним є фінансовий моніторинг операцій з векселями. Автором з економічної точки зору запропоновано визначення фінансового моніторингу вексельного обігу як забезпечення систематичного здійснення оцінки ризиків використання векселів у легалізаційних операціях та операціях маніпулювання цінними паперами уповноваженими державними органами, особами-учасниками вексельного обігу й особами, що обслуговують операції з векселями, а також застосування широкої сукупності методів фінансового контролю за вексельним обігом з метою виявлення операцій щодо легалізації (відмивання) доходів, ухилення від сплати податків, фінансування тероризму тощо.

Встановлено, що класифікація векселів за рівнем ризику легалізації активів дала змогу сформулювати критерії ризику, за якими вексельні операції віднесені до високоризикових. Серед них є критерії, що визначають відсутність підстав для емісії векселів, а також дефекти форми векселів з порушенням зазначення обов'язкових реквізитів векселів, передбачених відповідно до вексельного права, за якими і запропоновано групувати їх при проведенні експертизи векселів.

Обґрунтовано, що фінансові інструменти і ризикові операції у сфері ПКВ/ФТ мають бути чітко визначені за міжнародними стандартами, граничні суми використання їх повинні бути приведені до європейських норм, оновлені критерії ризиків в системі ПКВ/ФТ необхідно впровадити в програмні продукти суб'єктів фінансового моніторингу. Важливим аспектом фінансового моніторингу є міжнародне співробітництво.

У другому розділі **«Механізм фінансового моніторингу процесів**

легалізації активів» проведено дослідження реалізації державної політики запобігання та протидії процесам легалізації активів в Україні; проаналізовано систему управління фінансовими ризиками легалізації активів в Україні; здійснено типологізацію протизаконних схем у фінансовому секторі.

Розвиток фінансового моніторингу в Україні відбувався еволюційним шляхом, починаючи з набуття незалежності. Від ухвалення в 1995 р. Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними» і низки підзаконних нормативно-правових актів триває вдосконалення законодавства. Для успішного входження до європейської та міжнародної спільноти Україні потрібно адаптувати фінансову систему до світових стандартів. FATF закликає всі країни вжити ефективних заходів з метою приведення національних систем протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення у відповідність до переглянутих Рекомендацій FATF. Цей процес повинен гармонійно інтегруватись у діяльність фінансових ринків різних країн з метою імплементації міжнародних стандартів, розширення інвестицій та зростання світової економіки загалом.

Згідно з оновленими Рекомендаціями FATF з метою впровадження ризик-орієнтованого підходу та наближення до міжнародних стандартів запропоновано на законодавчому рівні змінити підхід до визначення фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу в бік зменшення кількості критеріїв, але визначення найбільш ризикових операцій щодо національної безпеки країни.

Для запобігання ризикам фінансової безпеки учасників Національної системи ПВК/ФТ необхідно розробити керівництва щодо засобів відмивання грошей, а саме послуг, інструментів та інституцій, які використовуються у відмиванні грошей. У певних видах товарів та послуг, фінансових інструментах визначається найвища, крім ризиків фінансування терористичної діяльності, ризиковість їхнього використання з метою відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом.

Варто зауважити, що всі фінансові інструменти (стандарт МСФЗ 9) в документарній формі перебувають під пильною увагою міжнародних організацій, які займаються питаннями ПВК/ФТ. Для ефективної реалізації системи оцінки і управління ризиками у сфері ПВК/ФТ важливою є взаємодія всіх учасників Національної системи ПВК/ФТ. Також необхідною складовою Національної оцінки ризиків (далі – НОР) є взаємодія на державному рівні - між Національною системою ПВК/ФТ, аналогічними структурами в інших державах і міжнародними організаціями, які розробляють стандарти та сприяють ефективній імплементації правових, регуляторних та оперативних заходів ПВК/ФТ.

Модернізація державного нагляду за фінансовим ринком в Україні потребує розроблення типологічних досліджень. Особливістю використання типологічних досліджень в Україні є розробка типологічних схем з метою

візуалізації процесів, шляхом залучення програмного забезпечення. Саме типологізація дає можливість докорінно зрозуміти причини використання певних фінансових інструментів, наприклад, готівки, векселів, форм і засобів розрахунків, причини залучення певних фінансових установ та суб'єктів господарювання, спонукає до швидкого реагування на регуляторному рівні шляхом розробки та оновлення нормативних актів у сфері ПВК/ФТ. Міжнародні типологічні дослідження охоплюють досвід протидії легалізації злочинних активів різних регіонів світу, накопичуючи досвід та передові практики превентивних заходів зростання економічної злочинності. Ефективність типологічних досліджень з наукової точки зору полягає в розвитку методів аналізу, поєднання різних методик для формування оптимальних рішень у подоланні викликів сьогодення. Результатом типологічних досліджень є створення аналітичної бази під час прийняття майбутніх рішень з метою попередження відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом.

У рекомендаціях щодо зменшення загроз та ризику в економічній складовій наголошено на необхідності володіння статистикою обігу фінансових інструментів, цінних паперів та загалом всіх транзакцій на ринку капіталу. Відповідно до вимог 33-ї рекомендації FATF, яка передбачає, що країни повинні вести всеохоплюючу статистику щодо питань, які стосуються ефективності системи ПВК/ФТ, важливим завданням є створення загальнодержавної системи статистичних спостережень у сфері фінансового моніторингу, якої в Україні немає. Важливу роль у формуванні цієї системи має відігравати Міністерство фінансів України як орган, що формує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

У третьому розділі «**Удосконалення процедур фінансового моніторингу вексельного обігу**» здійснено аналіз та розроблено рекомендації щодо взаємодії органів влади, підприємств та фінансово-кредитних установ у забезпеченні ефективності фінансового моніторингу вексельного обігу; запровадження ризик-менеджменту вексельного обігу в механізмі фінансового моніторингу; впровадження обігу векселів у електронній формі як перехід до транспарентного фінансового ринку.

Розроблено пропозиції щодо використання високоризикових стосовно ВК/ФТ інструментів та управління цим ризиком. Розроблено критерії ризику вексельних операцій. Крім того, проведений аналіз показників фінансової діяльності учасників вексельного обігу дав змогу дійти висновку про необхідність приведення показників фінансової звітності всіх підприємств до міжнародних стандартів. Такий підхід є прогресивним в аспекті створення можливості подальшого залучення інвестицій, кредитного і вексельного фінансування, а також для оцінки векселів щодо ризику їх використання у

ВК/ФТ і підтримки власної фінансової безпеки (рис. 1).

I. МЕТОДИКА SEER (System for Evolutions and Review)

$$Rc = \sum_{n=1}^8 Kio \times R$$

Rc - ризик за певними компонентами векселя

Kio - коефіцієнт значущості критеріїв ризику за певними компонентами векселя

R - кількість ризиків за певними компонентами векселя

	критерій 1	критерій 2	критерій 3	критерій 4	критерій 5	критерій 6	критерій 7	критерій 8
експерт 1	10	10	2	8	3	3	5	8
експерт 2	10	9	2	7	6	2	6	9
експерт 3	10	9	1	6	4	3	6	10
експерт 4	10	10	1	8	3	2	5	9
експерт 5	10	10	3	7	4	5	7	10
експерт 6	10	9	2	6	3	4	6	8
експерт 7	10	10	2	6	4	2	6	8
експерт 8	10	9	2	7	5	4	7	10
експерт 9	10	10	3	8	3	3	5	10
експерт 10	10	9	2	7	5	2	7	8
оцінка значущості критерію	100	95	20	70	40	30	60	90

II. ДЕФЕКТИ ВЕКСЕЛЬНОЇ ФОРМИ

- якщо в залежності від яких то обставин платіж за векселем неможливо здійснити (суперечить його безумовності);
- якщо вексельне зобов'язання або пропозиція сплатити пов'язана з додатковими обставинами, які зазначені на векселі (суперечить простоті наказу і зобов'язання сплатити);
- коли предметом векселя виступають майно або право (предметом векселя можуть бути тільки гроші);
- якщо відсутній хоч один з обов'язкових реквізитів;
- коли дата складання векселя або платежу не відповідають реальності часу;

КРИТЕРІЇ:

- передача векселів з бланковим індосаментом, що визначає вексель як цінний папір на пред'явника та одночасно сума фінансової операції з використанням такого векселя перевищує 150 000,0 грн.;
- учасником обігу векселя є фізична особа, фізична особа - підприємств (ідентифікація клієнта та оцінка платоспроможності) та/чи публічна особа (РЕР), юридична та/або фізична особа – нерезидент України;
- наявність дефекту форми векселя;
- емісія довгострокових векселів (строк вище 2-3 років) (втрата економічного сенсу);
- передача векселів по іменному індосаменту з обмовкою «без обороту на мене» (виключення індосанта з солідарно зобов'язаних за векселем учасників обігу векселя);
- незначна кількість учасників в індосаментному ряду на векселі;
- наявність акцепту на переказному векселі;
- наявність авалю на простому чи переказному векселі.

- якщо зазначені декілька строків платежу;
 - якщо вексельна сума вказана незрозуміло, якоюсь цифровою послідовністю;
 - якщо у тексті містяться умови на часткові проценти або нараховану суму процентів валютою, відмінною від валюти векселя, по певному учаснику обігу векселя.
2. **неправоздатність особи, яка зробила напис на векселі. Але в такому випадку вексель може функціонувати частково по надписам дієздатних осіб, інше на векселі вважається ненаписаним**

III. ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ УЧАСНИКІВ ВЕКСЕЛЬНОГО ОБІГУ, ЗАЗНАЧЕНИХ НА БЛАНКУ ВЕКСЕЛЯ

Кореляція між PD та предикторами 1-го та 2-го рівня

NPAT (Negative Net Profit After Tax Flag)	0,440220551
EBITDA (Earnings before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization Volatility)	0,252328868
ANS (Annual sales)	0,147820080
CFOL (Cash Flow from Operations to Liabilities)	-0,164349051
NWC (Net worth CPI)	-0,396602581
BAL (Balance)	-0,095535831
DDER (Debt to Debt + Equity Ratio)	0,06566500
ROA (Return on Assets)	0,00874046
CIC (Cash Interest Cover Ratio)	-0,02270559
DSCR (Debt Service Ratio)	-0,02446745

Джерело: складено автором

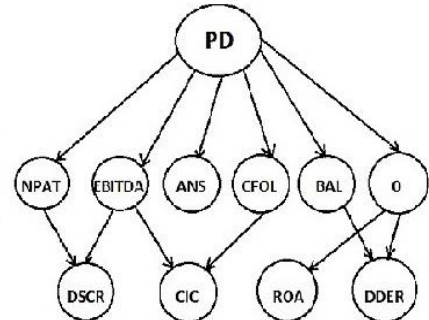

Рис. 1. Комплексна модель оцінки ризиковості векселя щодо ВК/ФТ

Джерело: розроблено автором.

Саме ця методика дає змогу експертно не оцінювати кожен вексель окремо, а встановлювати значущість впливу на загальний показник ризиковості використання векселів у ВК/ФТ основних реквізитів векселя, застережень та дефектів на ньому тощо. При появі нових ризиків вони додатково можуть пройти оцінку значущості експертами і бути доданими до загального показника.

Обґрунтовано необхідність створення Єдиної державної (національної) інформаційної системи обігу векселів, що сприятиме встановленню контролю за їх випуском та обігом, обмежень щодо обсягу випуску векселів одним суб'єктом господарської діяльності залежно від розміру його активів, а також реєстру фіктивних і ліквідованих підприємств, які були емітентами векселів; організації прозорих торгів векселями на біржах за порядком, який враховує специфіку

ордерних цінних паперів для зниження ризиків учасників торгів та підвищення ліквідності векселів у обігу.

Розроблено рекомендації щодо впровадження біржової торгівлі вексями відповідно до Директив ЄС та міжнародних стандартів, що сприятиме розвитку інфраструктури вексельного ринку, підвищенню ліквідності векселів, запровадженню процедур рейтингу векселів, очищенню фінансового ринку від фіктивних векселів, тощо. Також сприятиме впорядкуванню обліку векселів, забезпеченню зростання ліквідності ринку векселів, прибутковості вексельних операцій за рахунок зниження трансакційних витрат та існуючих ризиків щодо ПВК/ФТ створення вексельного депозитарію.

Вексель залишається ефективним інструментом розв'язання проблем дебіторсько-кредиторської заборгованості (табл. 1)

Таблиця 1

**Проблеми та шляхи вирішення дефіциту кредитних ресурсів
шляхом застосування векселів**

Проблема	Вирішення за допомогою векся
Відсутність та висока ціна банківських кредитів	Вексельні розрахунки = комерційне кредитування з використанням векселів є альтернативою банківським кредитам у коротко- та середньостроковій перспективі. При цьому замість складної та довгої кредитної процедури існує простий та швидкий порядок видачі векся
Дефіцит обігових коштів	За допомогою векся створюються додаткові обігові кошти та відстрочується платіж.
Надвисокий рівень дебіторської заборгованості – останні 5 років вона перевищує рівень ВВП.	Тільки вексель завдяки вільному та активному обігу сприяє виведенню з обігу дебіторської заборгованості (при погашенні векся платником з обігу вилучається дебіторська заборгованість в розмірі: для векся простого = вексельна сума * кількість індосаментів; для векся переказного = вексельна сума * (кількість індосаментів + 1)). Результатом є прискорення руху фінансових потоків та покращання фінансових показників підприємств та країни в цілому
Касові розриви та сезонність виробництва (наприклад, агробізнесу)	Використання векся завдяки його специфіки легко покриває касові розриви суб'єктів господарювання або тривалість виробничого процесу (наприклад, сезонність агробізнесу).

Джерело: розроблено автором.

Для мотивації кредитних організацій та інших фінансових інститутів у системі облікового кредитування реального сектору економіки необхідні: впровадження вексельного обігу тільки у формі електронного документа; випуск векселів тільки для відстрочення платежу за реалізованими товарами (послугами); випуск векселів лише підприємствами (організаціями), що виробляють товари (послуги) нефінансового сектору; можливість погашення векселів тільки грошовими коштами (виключення можливості бартерних угод і заліків); обов'язкова реєстрація всіх випущених векселів; подання всієї необхідної фінансової звітності інвесторам через Торгову (біржову) систему, що

дасть змогу інвесторам приймати об'єктивні рішення.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дисертаційного дослідження, виконаного на основі аналізу чинного вітчизняного й зарубіжного законодавства, узагальнення теоретико-методологічних основ фінансового моніторингу та вексельного обігу, розвитку інфраструктури фінансового ринку та аналізу сучасного стану імплементації міжнародних стандартів ПВК/ФТ, автором сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій щодо розвитку методології фінансового моніторингу, цивілізованого розвитку ринку векселів, запропоновано новий спосіб розв'язання наукового завдання щодо оцінки векселів як інструментів, що використовуються в тіньовій економіці. Найвагоміші з них такі:

1. Дослідження теоретичних підходів до визначення економічної сутності фінансового моніторингу обігу векселів дало змогу зробити висновки про відсутність єдиної позиції серед вітчизняних науковців та невідповідність міжнародній практиці. Термін «фінансовий моніторинг» використовується країнами, що входять до складу ЕАГ, переважно пострадянського простору, на відміну міжнародного визначення антилегалізаційних процедур відмивання коштів та фінансування тероризму – «протидія відмивання коштів та фінансування тероризму» (ПВК/ФТ) (англ. Anti-money laundering/ counter financial terrorism). Відсутність єдиного термінологічного словника ускладнює взаємодію з іншими науковцями, регіональними представництвами міжнародних організацій, що опікуються цим напрямом діяльності та підрозділами фінансових розвідок.

Запропоновано авторське визначення економічної сутності фінансового моніторингу вексельного обігу, що полягає в забезпеченні систематичного здійснення оцінки ризиків використання векселів у легалізаційних операціях та операціях маніпулювання цінними паперами уповноваженими державними органами та особами-учасниками вексельного обігу і особами, що обслуговують операції з векселями, а також застосування широкої сукупності методів фінансового контролю за вексельним обігом з метою виявлення операцій щодо легалізації (відмивання) доходів, ухилення від сплати податків, фінансування тероризму, тощо.

2. Завдяки багатофункціональності векселя його використання допомагає вирішенню ряду проблем у діяльності суб'єктів господарювання в період кризи неплатежів, а саме в забезпеченні розрахунків між суб'єктами господарювання в періоди тотального дефіциту обігових коштів, що зможе поживавити рух фінансів і сприяти розвитку економіки.

3. Міжнародний досвід здійснення фінансового моніторингу демонструє поступове посилення боротьби проти легалізації капіталів та фінансування тероризму. Визначено шляхи імплементації міжнародних стандартів фінансового моніторингу в процес реформування діяльності національного фінансового ринку, застосовуючи найкращі міжнародні практики. Поєднуючи зусилля в різних секторах фінансового ринку і економіки держави в цілому,

шляхом обміну інформацією, гармонійному поєднанню нормативних правових актів щодо ПКВ/ФТ без дублюючих функцій і націлених на отримання швидких і ефективних процедур, розбудова Національної системи оцінки і управління ризиками стане дієвою і буде відповідати міжнародним стандартам.

При цьому важливо, щоб процес оцінки ризиками був динамічним і з часом змінювався залежно від нових обставин та загроз. Головна роль держави у цьому процесі – це створення інституційно-правових умов для проведення національної оцінки ризиків і створення дієвих механізмів обміну інформацією між усіма учасниками Національної системи ПКВ/ФТ та різними інституціями.

4. Ризик-орієнтований підхід повинен застосовуватись за рекомендаціями експертів FATF і MONEYVAL до всіх учасників Національної системи ПКВ/ФТ та суб'єктів фінансового моніторингу. Процес визначення ризиків необхідно розпочинати з узагальнення ризиків суб'єктів первинного фінансового моніторингу та визначених нефінансових установ та професій під керівництвом експертів профільних асоціацій, які представляють інтереси суб'єктів фінансового моніторингу в громадських та експертних радах наглядових та правоохоронних органів, і, насамперед, в Державній службі фінансового моніторингу України та Міністерства фінансів України. Визначення і оцінка ризиків в нашій державі з боку державних органів та профільних асоціацій повинні порівнюватись з ризиками щодо ВК/ФТ зарубіжних країн для прийняття ефективних рішень та розвитку міжнародного досвіду у сфері ПКВ/ФТ.

5. Впровадження відповідно до ризик-орієнтованого підходу в сфері ПКВ/ФТ оцінки векселів має на меті оптимізацію ресурсів, направлених на дослідження використання векселів в схемах по легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. Розроблена автором методика оцінки векселів є комплексним заходом, в якому передбачаються послідовні дії оцінки ризику. Стосовно аналізу даних серед багатьох інших підходів, таких як дерева рішень, нейронні мережі, методи класифікації і кластеризації, регресійний аналіз суттєві переваги має байєсовий підхід, призначений для встановлення і дослідження причинно-наслідкових зв'язків між змінними ознаками об'єкта. Априорна інформація щодо байєсових мереж, яка розраховує імовірність справедливості гіпотези в умовах, коли на основі спостережень відома лише деяка частина інформації про подію, вдало поєднується з добре розвинутими методами аналізу. Байєсовий підхід як альтернатива класичному статистичному підходу, дає можливість точніше та повніше оцінювати моделі; він дає можливість отримати хороші результати у тих випадках, коли використання класичних статистичних методів дуже обмежене.

З іншого боку, для оцінки фінансових показників діяльності учасників вексельного обігу необхідна стандартна фінансова звітність, яка на даний момент різна по формі для великих та малих підприємств. Використання в розробленій оцінці векселів непрямих показників фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів додатково виявляє недостовірну

інформацію щодо фінансового стану учасника, зазначеного на бланку векселя, що значно впливає на прийняття рішення використання таких векселів в господарській та комерційній діяльності.

Другою складовою запропонованого методичного підходу до оцінювання ризику використання даного фінансового інструменту в операціях по відмиванню (легалізації) коштів, отриманих злочинним шляхом, є оцінка за реквізитами та застереженнями на векселі кількості ризику з урахуванням коефіцієнта значущості ризику. Дане рішення нівелює корупційну складову оцінки векселів певними експертами за рахунок оцінки тільки міри впливу визначених критеріїв ризику на інтегральний показник.

6. З наукової точки зору типологічні дослідження розвивають методи аналізу, поєднання різних методик для пошуку найефективніших рішень на виклики сучасності. У законодавчій сфері типологізація злочинних операцій формує зміни в регуляторних документах, способи адміністративного впливу на спроби скоєння злочину, спричиняє модернізацію фінансових інструментів з перетворенням на електронні форми для більшої їх прозорості. Також за рахунок типологічних досліджень модернізується і державний нагляд за фінансовим ринком. В сфері фінансового моніторингу використання типологічного дослідження під час аналізу фінансових операцій, дасть змогу своєчасно виявляти та протидіяти відмиванню незаконних доходів. Результатом типологічних досліджень є створення аналітичної бази при прийнятті майбутніх рішень з метою попередження відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. Розроблені пропозиції щодо типології протизаконних схем з урахуванням рейтингу прозорості обігу та ліквідності фінансових інструментів та цінних паперів із застосуванням типологічних досліджень зарубіжних країн та поєднання їх в єдиний міжнародний каталог. В підсумку, виявлення та припинення схем, пов'язаних з відмиванням корупційних доходів, – основне завдання всіх учасників системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

7. Україна має всебічні механізми координації щодо взаємодії органів влади в забезпеченні ефективності фінансового моніторингу вексельного обігу, включаючи наявність політичної волі. Мінфін несе відповідальність на політичному рівні за діяльність Національної системи ПВК/ФТ та розроблення процедур фінансового моніторингу. На оперативному рівні ДСФМУ координує реалізацію процедур і заходів щодо ПВК/ФТ та є координатором Національної оцінки ризиків. Також сприяє координації та співпраці між органами влади створена при Кабінеті Міністрів України Рада з боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, яка також розглядає та пропонує шляхи подолання проблем, пов'язаних із упровадженням процедур ПВК/ФТ, оцінки ефективності заходів, пов'язаних із ПВК/ФТ та надає платформу для координації наглядової і регуляторної діяльності на

операційному рівні. Інструментом зниження ризиків використання обігу векселів як документарних фінансових інструментів у схемах легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, є впровадження Єдиної державної (національної) інформаційної системи обігу векселів для об'єднання даних щодо всіх операцій з векселями з боку учасників вексельного обігу, державних наглядових та правоохоронних органів, а також для розбудови інфраструктури обігу векселів у електронній формі.

8. Четверта індустріальна digital-революція істотно змінює інфраструктуру економіки. Сучасні технології, що дають змогу забезпечити прозорість, надійність і швидкість передачі інформації, змінюють парадигму відносин учасників фінансових і господарських операцій, а також допомагають практично повністю повторити всі елементи векселів як документа в електронному вигляді. Засвідчення документа і всіх змін у ньому слід виконувати з використанням посиленого кваліфікованого електронного підпису (КЕП) усіма учасниками обігу векселів: векседавцем, авалістом, акцептантом (у переказному векселі), власниками векселів – індосантами. Упровадження біржової торгівлі векселями сприятиме приведенню вексельного обігу в Україні у відповідність до Директив ЄС та міжнародних стандартів обігу цінних паперів, розвитку інфраструктури вексельного ринку, підвищенню ліквідності векселів, запровадженню процедур рейтингу векселів, очищенню фінансового ринку від фіктивних та з браком форми векселів та розвитку міжнародної стандартизації векселів з подальшим виходом на міжнародні фінансові та фондові ринки.

9. Організація депозитарного обліку векселів сприятиме зниженню ризиків, притаманних документарним цінним паперам, зниженню витрат на інфраструктуру, зниженню трансакційних витрат, підвищенню ліквідності вексельного ринку та підвищенню прибутковості операцій з векселями.

Але при цьому виникає питання довіри до самого депозитарію, на зберіганні у якого знаходяться значні активи, у розпорядженні якого перебуває великий обсяг інформації. Тому до депозитарію, який здійснює зберігання та облік значного обсягу векселів і, тим більше, централізоване зберігання векселів, слід висувати високі вимоги до управління ризиками, незалежності, системи корпоративного управління, страхування відповідальності, членства в саморегульованих організаціях, наявності рейтингів надійності та інші, які підвищуватимуть надійність депозитарію і довіру до нього.

10. Революційні зміни, що відбуваються в науково-технічному укладі сучасної економіки, законодавчі зміни останнього часу дають можливість кардинальним чином змінити відносини між фінансовим і реальним секторами економіки, а також вимагають швидкого впровадження нових цифрових технологій. З огляду на те, що вексель – це ордерний цінний папір, який випускається за наявної заборгованості за контрактом, має історію індосаментів, тобто ланцюжок усіх операцій, його обіг якнайкраще може бути впроваджений на основі технології блокчейн. Фактично блокчейн – це сучасна

парадигма векселів, яка перенесла цю нібито стару технологію на сучасний лад і впровадження її технологічно не викликає жодних труднощів. Необхідною складовою регулювання обігу векселів буде централізація їх емісії на базі єдиної криптоплатформи, яка дасть змогу генерувати електронні векселі, або криптотокени, смарт-контракти. Використовуючи можливості та технічну спроможність центрального депозитарію з кінцевою генерацією контрактів безпосередньо зберігачами, ми отримуємо великий за обсягами децентралізований ринок боргових зобов'язань і працюючий ринок сек'юритизації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Підрозділи у колективних монографіях

1. Дмитренко Т.Л. Удосконалення механізмів управління ризиками та внутрішнього контролю в Міністерстві фінансів України. *Актуальні проблеми розвитку системи управління державними фінансами: євроінтеграційний контекст. кол. моногр. / за ред. Т. І. Єфименко* Київ: ДНУ “Акад. фін. управління”. 2016. С. 355-364. (0,41 друк. арк., автору належить 0,38 друк. арк.; особистий внесок: аналіз сучасного стану ринку боргових цінних паперів та визначення факторів впливу на їх дохідність).

Статті у наукових фахових виданнях

2. Дмитренко Т.Л. Фінансовий моніторинг готівкового обігу як складова протидії легалізації доходів злочинного походження та фінансування тероризму. *Наукове фахове видання Академії муніципального управління «Науковий вісник»*. 2012. Вип. 12. С. 212–222. (0,63 друк. арк.) (*Google Scholar, ResearchBib*).

3. Дмитренко Т.Л. Фінансовий моніторинг вексельного обігу як складова протидії легалізації доходів злочинного походження та фінансування тероризму. *Науковий, виробничо-практичний журнал Інституту розвитку фондового ринку «Ринок цінних паперів України»*. 2012. №9. С.17–25. (0,71 друк. арк.) *Google Scholar, Наукова періодика України (Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського)*

4. Дмитренко Т.Л., Тиховська Н.М. Формування державної стратегії інноваційного розвитку фінансового ринку. *Науково – аналітичний журнал «Митна справа» Національного університету «Одеська юридична академія»*, 2014. №3. ч.2. С.173–179. (0,65 друк. арк., автору належить 0,60 друк. арк.; особистий внесок: розробка Єдиної державної (національної) інформаційної системи обігу векселів) (*Web of Science*)

5. Гулей А.І., Дмитренко Т.Л. Шляхи імплементації рекомендацій FATF щодо протидії легалізації доходів злочинного походження на ринку векселів. *Науковий журналу «ScienceRise»*. 2015. №5/3(10). С.22–27. (0,67 друк. арк., автору належить 0,63 друк. арк.; особистий внесок: дослідження розвитку вітчизняної і закордонних депозитарних систем та міжнародних стандартів щодо ПВК/ФТ) (*Index Copernicus, Google Scholar, OAJI, Cite Factor, SIS, ESJI, UlrichsWeb, EconPapers, ResearchBib, ISIFI та ін.*).

6. Гулей А.І., Дмитренко Т.Л. Формування державної політики розвитку

вексельного ринку України. *Збірник «Наукові праці МАУП»*. 2015. №2. С. 77–88. (0,58 друк. арк., автору належить 0,53 друк. арк.; особистий внесок: дослідження розвитку національного законодавства у сфері ПВК/ФТ та вексельного обігу) (*Google Scholar, Наукова періодика України (Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського)*).

7. Дмитренко Т.Л. Методика оцінювання ризику використання векселів для легалізації кримінальних доходів. *Український журнал «Економіст»*. 2017. №12. С.20–31. (1,95 друк. арк.) (*RePEc, ISSN 1810-3944*).

8. Дмитренко Т.Л. Типологізація протизаконних схем у фінансовому секторі. *Науковий, виробничо-практичний журнал Інституту розвитку фондового ринку «Ринок цінних паперів України»*. 2017. №19. С. 61-73. (1,04 друк. арк.) (*Google Scholar, Наукова періодика України (Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського)*).

9. Дмитренко Т.Л. Особливості ризик-орієнтованого підхода у протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. / Т.Л. Дмитренко // *Науковий збірник «Наукові праці НДФІ»*. 2018. – № 4. - С. 118-130 (1,38 друк. арк.) (*Index Copernicus, Google Scholar, ResearchBib, ISSN 2414-3499*).

10. Dmytrenko T.L. Digital signatures and circulation of electronic promissory notes as means of improving the financial market transparency/ T.L. Dmytrenko// *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 22, pp. 99–101. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.20.39 (0,74 друк. арк.) (*Index Copernicus, Google Scholar, Sis, ResearchBib, ISSN 2306-6814*).

Статті в іноземних наукових виданнях

11. Dmytrenko T.L. Introduction of bill circulation in electronic form as an increasing the financial market / T.L. Dmytrenko// *Regional Innovations Journal*, 2019. –№1. С.14-24 (1,29 друк. арк.) (*Advance Science Index, GIF - Global Impact Factor, EconPapers, Registry of Open Access Repositories, ISSN 2273-2640*)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

12. Дмитренко Т.Л. Значення інформації в управлінні ризиками підприємства щодо процедур фінансового моніторингу: зб. матеріалів VII Міжнародної науково – практичної конференції «Реформування економіки України: стан і перспективи». (29–30 листоп. 2012 р.). Київ: МІБО КНЕУ, 2012. С.52–54. (0,12 друк. арк.)

13. Дмитренко Т.Л. Значення аналізу ліквідності фінансових інструментів в управлінні ризиками підприємства щодо процедур фінансового моніторингу: зб. матеріалів III Всеукраїнської науково – практичної конференції «Сучасні проблеми фінансового моніторингу». (Ірпінь, 04–05 квітня 2013 р.). Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2013. С.139–143. (0,17 друк. арк.)

14. Дмитренко Т.Л. Інструменти залучення фінансових ресурсів в умовах перед дефолтного стану економіки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції *Модернізація національної економіки: зміни в умовах кризи*. / ред. кол.: К.С. Шапошников [та ін.]. (м. Херсон, 15–16 травня 2015 р.).

Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. С.164–167. (0,23 друк. арк.)

15. Дмитренко Т.Л. Виклики та загрози правового регулювання у сфері фінансового моніторингу: матеріали *Міжнародної науково-практичної конференції Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти* / відп. за випуск д.е.н., проф. С.О. Якубовський. (м. Одеса, 15-16 травня 2015р.) Одеса : ОНУ імені І.І. Мечникова, 2015. С.154–156. (0,17 друк. арк.)

16. Дмитренко Т.Л., Гулей А.І. Негрошове фінансування аграрного сектору економіки України: матеріали *V Всеукраїнської науково-практичної конференції Фінансова система України: стан, проблеми, перспективи* / ред. кол.: Базалій В.В. [та ін.]. (м. Херсон, 10-11 червня 2015 р.). Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. С.48–50. (0,21 друк. арк., автору належить 0,20 друк. арк.; особистий внесок: дослідження використання векселів в кредитуванні аграрного сектора економіки)

17. Дмитренко Т.Л. Розвиток інформаційних систем як шлях до прозорості вексельного ринку: матеріали *Всеукр. наук.-практ. конф. «Модернізація України: проблеми та технології успішності (питання економіки, права, соціології, освіти і культури)»*. / ред. кол.: А. М. Подоляка (голова) [та ін.], (12 листопада 2015 р.) Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2015. С.384-386. (0,17 друк. арк.)

18. Дмитренко Т.Л. Розвиток інформаційних систем як шлях до прозорості вексельного ринку: матеріали *Всеукр. наук.-практ. конф. «Українське суспільство: контури іновацій»*. / ред. кол.: М. Н. Курко (голова) [та ін.], (30 березня 2017 р.) Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2008. С.146-148. (0,17 друк. арк.)

19. Дмитренко Т.Л., Буйда К.В. Risk management as a strategy to recovery the banking system of Ukraine: матеріали *Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів «Трансформація фінансових відносин в умовах економічної глобалізації»* / ред. кол.: Сердюков К. Г. (голова) [та ін.]. (20 квітня 2017 р.) Харків: С.157-161. (0,13 друк. арк., автору належить 0,10 друк. арк.; особистий внесок: впровадження вимог Базельського комітету (Базель II, Базель III) в методику оцінки ризиків)

20. Дмитренко Т.Л. Використання наукових методів досліджень в управлінні ризиками вексельних операцій щодо процедур фінансового моніторингу: матеріали *Всеукраїнської науково - практичної конференції «Сучасні проблеми фінансового моніторингу»* (23 листопада 2018 р.). Харків: С.48-49. (0,16 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Дмитренко Т.Л. Фінансовий моніторинг вексельного обігу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління», Міністерство освіти і науки України, Київ, 2019.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню теоретичних засад здійснення фінансового моніторингу операцій з векселями та перспективних напрямів його розвитку. На основі систематизації та критичного аналізу наукових досліджень закордонних і вітчизняних вчених розкрито економічну

сутність фінансового моніторингу обігу векселів та обґрунтовано об'єктивну необхідність використання векселів у вирішенні ряду проблем у діяльності суб'єктів господарювання в період кризи неплатежів, що зможе поживити рух фінансів і сприяти розвитку економіки.

У дисертації розроблено пропозиції щодо взаємодії органів влади в забезпеченні ефективності фінансового моніторингу вексельного обігу, надано практичні рекомендації для зниження ризиків використання обігу векселів як документарних фінансових інструментів шляхом розроблення і впровадження використання Єдиної державної (національної) інформаційної системи обігу векселів.

Розкрито механізм типологічних досліджень легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом з використанням вексельних операцій, вперше розроблено модель визначення ризику використання векселів у злочинних схемах за методом експертних оцінок та ліквідності самих векселів відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності.

Запропоновано підхід з використанням сучасних інформаційних технологій, які дають змогу практично повністю перенести всі елементи обігу векселів як документа в електронному вигляді.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, фінансові інструменти, простий вексель, переказний вексель, фондовий ринок, депозитарна система, біржова торгівля, національна система оцінки ризиків, протидія відмивання коштів і фінансування тероризму, легалізація доходів, здобутих злочинним шляхом.

АННОТАЦИЯ

Дмитренко Т.Л. Финансовый мониторинг вексельного обращения. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Государственное учебно-научное учреждение «Академия финансового управления», Министерство образования и науки Украины, Киев, 2019.

Диссертация посвящена комплексному исследованию теоретических основ осуществления финансового мониторинга операций с векселями и перспективных направлений его развития. На основе систематизации и критического анализа научных исследований зарубежных и отечественных ученых раскрыта экономическая сущность финансового мониторинга обращения векселей и обоснованно объективную необходимость использования векселей в решении ряда проблем в деятельности субъектов хозяйствования в период кризиса неплатежей, что сможет оживить движение финансов и способствовать развитию экономики.

В диссертации разработаны предложения по взаимодействию органов власти в обеспечении эффективности финансового мониторинга вексельного обращения, даны практические рекомендации для снижения рисков использования обращения векселей как документарных финансовых инструментов путем разработки и внедрения использования Единой Государственной (национальной) информационной системы обращения векселей.

В диссертации раскрыт механизм типологических исследований

легализации доходов, полученных преступным путем с использованием вексельных операций, впервые разработана модель определения риска использования векселей в преступных схемах по методу экспертных оценок и ликвидности самих векселей в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности.

Предложен подход с использованием современных информационных технологий, позволяющих практически полностью перенести все элементы обращения векселей как документа в электронном виде.

Ключевые слова: финансовый мониторинг, простой вексель, переводной вексель, фондовый рынок, депозитарная система, биржевая торговля, национальная система оценки рисков, противодействие отмыванию средств и финансирования терроризма, легализация доходов, полученных преступным путем.

ABSTRACT

Dmytrenko T.L. Financial monitoring of bill circulation. – Manuscript.

Thesis for a Candidate's Degree in Economic Sciences in specialty 08.00.08 – money, finance and credit – State Educational and Scientific Institution "Academy of Financial Management", Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2019.

The dissertation reveals the mechanism of typological studies of the legalization of proceeds of crime using bill transactions, for the first time a model for determining the risk of using bills in criminal schemes by the method of expert assessments and the liquidity of the bills themselves in accordance with international financial reporting standards has been developed.

In the dissertation, proposals were made on the interaction of the authorities in ensuring the effectiveness of financial monitoring of bill circulation, provided practical recommendations for reducing the risks of using the circulation of bills as documentary financial instruments through the development and implementation of the use of the Unified State (national) information system.

In the dissertation, the mechanism of typological researches of legalization of proceeds from crime obtained using bill transactions was revealed. For the first time, a model for determining the risk of using promissory notes in criminal schemes by expert estimation method was developed, namely the determination of the importance of the criteria determining the size of risk and the liquidity of the bills themselves on the basis of indirect indicators financial statements of participants of a bill circulation in accordance with international financial reporting standards by deducting from these criteria the integral the rate of risk of using bills in legalization operations.

An approach with the use of modern information technologies is offered, which allows practically completely to transfer all elements of bills as a document in electronic form.

Key words: financial monitoring, financial instruments, promissory note, bill of exchange, stock market, depository system, national risk assessment system, counteraction to money laundering and terrorist financing, legalization of proceeds from crime.

Підп. до друку 20.08.2019. Формат 60х90/16.8
Ум. друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Віддруковано в Науково-дослідному фінансовому інституті
ДННУ “Академія фінансового управління”
01014, м. Київ, бульв. Дружби народів, 38,
Тел. 277-51-15, e-mail: afu@afu.kiev.ua